

De honderdjarige herdenking van de ondergang van drie Britse kruisers

Tekst en foto's Eric R.J. Wils

Op 22 september 2014 was het exact honderd jaar geleden dat de drie Britse kruisers HMS Aboukir, Hogue en Cressy door een Duitse onderzeeboot werden getorpedeerd voor de Nederlandse kust. Daarbij kwamen 1459 mannen om waarvan sommigen begraven liggen op Nederlandse begraafplaatsen. SSEW-vicevoorzitter Henk van der Linden houdt zich al tien jaar met dit voorval bezig. Hij schreef erover het boek 'Drie massagraven voor de Nederlandse kust', dat in het Engels werd uitgebracht als 'The Live Bait Squadron'. Op 22 september 2014 organiseerde hij samen met de Lord Lieutenant to the Queen (Kent) en de Chatham Historic Dockyard een herdenking in Chatham, die werd bijgewoond door de Hertog van Kent. Daarbij waren circa 1.000 belangstellenden aanwezig. Op 24 september volgde een herdenking in Scheveningen, waarvan hieronder verslag wordt gedaan.

Om 13 uur begon het door Henk van der Linden, het museum Muzee Scheveningen en de gemeente Den Haag georganiseerde programma rond 'The Live Bait Squadron'. Ongeveer 80 mensen waren aanwezig in de zaal van het museum, waaronder een groot aantal Britse nakomelingen van de drie kruisers HMS Aboukir, Cressy en Hogue en vijf familieleden van de Duitse onderzeebootkapitein Otto Weddigen. Als speciale gasten waren Mrs. Ann West, Deputy to The Lord Lieutenant of Kent, en de burgemeester van Medway Towns, Mr. Barry Kemp aanwezig.

Als eerste spreker trad Tessa Towner op. Zij is een genealogisch expert en voorzitter van de organisatie 'Friends of Medway Archives and Local Studies Centre' (FOMA) uit Kent. De organisatie heeft gegevens verzameld van de zeelui uit de plaatsen van Medway die sneuvelden in WO I, waaronder de opvarenden van de drie oorlogsschepen. Van de 1459 mannen die omkwamen op 22 september 1914, waren er 179 afkomstig uit de plaatsen van Medway, waartoe onder andere Chatham behoort (zie: <http://www.foma-lsc.org/foma/new/wwi/gallery.html>).

De tweede voordracht werd gehouden door Jane Harrold en Richard Porter, historici van het Britannia Royal Naval College te Dartmouth. Zij spraken over 'The cadets and midshipmen of Britannia Royal Naval College'. Het college waar jongens werden opgeleid tot marineofficier ontving op 1 augustus 1914 een mobilisatietelegram. En de 15-16-jarigen werden naar de oorlogsschepen gestuurd. Zij waren 'The Lost Term', de klasse die hun opleiding niet meer kon afmaken. Van de jongens die op de drie kruisers werden geplaatst, zouden dertien het niet overleven. Daaronder de 15-jarige Duncan Stubbs, over wie later meer.

Henk Grootveld, voorzitter van Muzee Scheveningen, introduceerde de tentoonstelling 'Een vergeten scheepsramp bij Scheveningen'. Het torpederen van de drie kruisers op 22 september 1914 op zo'n 22 zeemijl van de kust heeft geen blijvende indruk gemaakt in de geschiedenis van Scheveningen. Dit in tegenstelling tot de honderden Scheveningse vissers die in WO I omkwamen bij de uitoefening van hun beroep (zie: <http://www.vissersnamenmonumentscheveningen.nl/monument>).

Het gezelschap mocht vervolgens als eerste de tentoonstelling bekijken. Die loopt tot 15 februari 2015 (zie: <http://www.muzeescheveningen.nl/wisseltentoonstelling/>) en werd fraai samengesteld door Marlous Kriek, Cokkie Okkerman, Ed Scholten en Joke Weisscher. Op 14 informatieborden wordt aan de hand van teksten en foto's de scheepsramp op 22 september 1914 uiteengezet. De drie verouderde kruisers waren een eenvoudige prooi van de U-boot van kapitein Otto Weddigen. Daarnaast wordt een aantal voorwerpen tentoongesteld zoals de trofee die de Nederlandse kapitein John Berkhout kreeg voor het redden van drenkelingen. In het tweede deel van de tentoonstelling wordt ingezoomd op de gemaakte documentaire van Klaudie Bartelink over 'The Live Bait Squadron'. En komt de problematiek van het beschermen van zeewrakken aan de orde. De Britse regering heeft in 1955 de bergingsrechten van de drie kruisers verkocht aan een Duitse firma, die nu niet meer bestaat. Nederlandse duikers maken zich echter sterk om wat er nu nog rest van de drie kruisers

wettelijk te beschermen. De wrakken waarop zich in de loop der jaren een ware biotoop heeft gevormd van schelpdieren en krabben die huizen in voormalige munitiekisten.

Impressie van het bezoek aan de tentoonstelling 'Een vergeten scheepsramp bij Scheveningen'.

Rond 15 uur verplaatste het gezelschap zich per bus naar de Gemeentelijke Begraafplaats aan de Kerkhoflaan. In de ontvangstruimte volgden toespraken van Tom de Bruijn, wethouder en locoburgemeester van Den Haag. Hij verving burgemeester Jozias van Aartsen, die wel zijn vrouw had gestuurd. De Bruijn refereerde aan de rol van de toenmalige burgemeester van Den Haag, Herman van Karnebeek. Die gaf een eigen interpretatie aan een internationaal verdrag namelijk dat de Britse zeelui waren gered door handelsschepen en daardoor niet hoefden te worden geïnterneerd in Nederland.

Vervolgens sprak Barry Kemp, de burgemeester van de Medway Towns. Hij refereerde aan het feit dat de Britten nu eenmaal een speciale band met WO I houden. Nooit eerder in hun geschiedenis werden zulke grote verliezen geleden. De scheepsramp op 22 september 1914, waarbij in enkele uren 1459 mannen omkwamen, was daarvan al een voorteken.

Onder begeleiding van een trompettist van het Korps Mariniers werd vervolgens naar het Britse ereperk op de begraafplaats gelopen. Helaas besloten de weergoden dat de herdenking bij het Britse monument niet droog mocht verlopen. De trompettist blies 'The Last Post' gevolgd door een moment van stilte en het uitspreken van 'We will remember them'. Het was vier jaar geleden dat hier een dergelijke ceremonie was gehouden ter gelegenheid van de boekpresentatie van Henk van der Lindens 'Drie massagraven voor de Nederlandse kust'. Kransen en bloemen werden achtereenvolgens gelegd door de locoburgemeester van Den Haag, de Britse ambassadeur, een kapitein van de Duitse marine, de voorzitter van Muzee Scheveningen, nabestaanden van de omgekomen zeelui van de drie kruisers en tenslotte door de nazaten van kapitein Weddigen.

De herdenking op de Algemene Begraafplaats aan de Kerkhoflaan te Den Haag.

De dag werd 's avonds afgesloten met een vertoning van de door Klaudie Bartelink gemaakte documentaire 'The Live Bait Squadron' in een grote zaal van bioscoop Pathé te Scheveningen. Zij is behalve filmer ook bestuurslid van de organisatie 'Duik de Noordzee Schoon'. De 50 minuten lange documentaire trok veel belangstelling en werd ingeleid door de maritiem archeoloog Martijn Manders van het Maritiem Programma van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed. Dit maakte meteen duidelijk dat de documentaire niet alleen over de geschiedenis van de scheepsramp op 22 september 1914 gaat, maar tevens over het beheer van de scheepswrakken. Dat bleek tevens uit de vragen na afloop van de film. Met foto's en filmfragmenten wordt de ramp van 22 september 1914 uitgebeeld. Aan de hand van interviews met de nazaten Alice Barrigan en haar zoon Duncan wordt het verhaal van de 15-jarige cadet Duncan Stubbs verteld die omkwam na de torpedering van de HMS Aboukir. De Duitse kant van het gebeuren wordt belicht door Margret Weber uit Herford, een nazaat van kapitein Weddigen. Maar Duncan Barrigan blijft de voornaamste figuur in de documentaire die met een Nederlandse duikgroep meegaat naar het op circa 30 meter diepte gelegen zeemansgraf. En op die manier de geschiedenis van 22 september 1914 verbindt met de cultuurhistorische bescherming van de wrakken. De documentaire wordt ook vertoond tijdens de expositie in het museum Muzee en kan daar aangeschaft worden (kosten € 9,50).

De avond eindigde met dankzeggingen aan al die hun bijdrage hebben aan het tot stand komen van de documentaire. In de eerste plaats vanzelfsprekend Henk van der Linden die jaren geleden begonnen is met zijn historisch onderzoek naar de ondergang van de kruisers.

Websites met informatie

- The Live Bait Squadron, <http://www.livebaitsqn-soc.info/nl/>.

- Verdelginsoorlog 1914-'18 begon bij Scheveningen, http://historiek.net/verdelginsoorlog-1914-18-begon-bij-scheveningen/18723/#.VCQjAvl_tKo.
- <http://www.muzeescheveningen.nl/vergeten-scheepsramp-bij-scheveningen/>, met een drie minuten durende clip uit de documentaire.
- Blog van Klaudie Bartelink over het maken van de documentaire, <http://www.duikeninbeeld.tv/blog/categorie/122/>.
- De organisatie 'Duik de Noordzee schoon', <http://www.duikdenoordzeeschoon.nl/>.
- Herdenkingsduik op de Britse kruisers op 22 september 2014, <http://www.duikeninbeeld.tv/duiken/artikel/herdenkingsduik-op-de-britse-kruisers/>.